

ทฤษฎีฐานรากในวิจัยทางการพยาบาล

Grounded Theory Study in Nursing Research

อารีวรรณ	กลิ่นกลิ่น*	Areewan	Klunklin*
วาสนา	อุปป้อ**	Wassana	Uppor**

unกัตยอ

ทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) เป็นวิธีการวิจัยประเภทหนึ่งของการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ใช้ในการพัฒนาหรือสร้างทฤษฎีจากวิธีอุปนัย (inductive) ซึ่งเป็นการหาข้อสรุปของข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่ศึกษา โดยการรวบรวมและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การพัฒนาทฤษฎีโดยวิธีนี้จะอาศัยแนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism: SI) เป็นกรอบแนวคิดศึกษากระบวนการทางสังคม ที่มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทฤษฎีฐานรากนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆกัน การให้รหัส (coding) เพื่อจัดหมวดหมู่ (category) ของข้อมูล และหาความหมายความสัมพันธ์ที่ซ้ำกันระหว่างคุณลักษณะ (properties) กับมิติ (dimensions) เพื่อให้ได้หมวดหมู่หลัก (core category) ของปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษา และทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากภาคสนาม และจากการทบทวนวรรณกรรม โดยวิธีการเปรียบเทียบแบบคงที่ (constant comparison) หลังจากนั้นเลือกหมวดหมู่หลักที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่นักวิจัยต้องการศึกษา แล้วนำมากำหนดความสัมพันธ์กับหมวดหมู่อื่น เพื่อพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลหรือแผนภาพของทฤษฎี ผลการศึกษาที่ได้จากวิจัยโดยใช้ทฤษฎีฐานราก จะเป็นการสร้างทฤษฎีเนื้อหา (Substantive Theory) และสามารถพัฒนาเป็นทฤษฎีรูปแบบ (Formal theory) ได้

ทฤษฎีฐานราก ถูกนำมาใช้ในการวิจัยทางการพยาบาล เพราะเป็นทฤษฎีสามารถใช้อธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ภายใต้บริบททางสังคม สามารถนำมาประยุกต์ใช้ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ทางการพยาบาลได้หลากหลาย

คำสำคัญ: ทฤษฎีฐานราก วิจัยทางการพยาบาล แนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ การสร้างทฤษฎีเนื้อหา

* ผู้เขียนหลัก, ศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 * Corresponding author: Professor, Faculty of Nursing, Chiang Mai University, Chiang Mai, Thailand, a.klunklin@gmail.com
 **พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุพรรณบุรี
 ** Registered Nurse Senior Professional Level, Boromarajonani College of Nursing, Suphanburi

Abstract

Grounded Theory is a type of qualitative research methodology used to develop or create the theory from the research process by the inductive method, which is the conclusion of the data from the study phenomenon by gathering and analyzing systematically. The development of the theory by this method is based on Symbolic Interactionism, a conceptual framework that studies social processes that interact with each other. The grounded theory process uses a method of collecting qualitative research data and analyzing the data simultaneously by providing coding to categorize the data. Finding the meaning of the relationship between the properties and dimensions to obtain the core category of the phenomena that need to be studied and make comparative analysis between data collected from the fieldwork and the literature review by constant comparison method. After that, select the core category that can explain the phenomenon that researchers want to study. Then define relationships with other categories to develop a rational relationship model or a diagram of the theory. The results obtained from the research using the grounded theory from the basic data will create a substantive theory and can be developed as a formal theory. Grounded Theory is used in nursing research because that can explain human behavior and social contexts. It can be applied to various issues relating to nursing phenomena.

Keyword: Grounded Theory, Nursing Research, Symbolic interactionism, Substantive Theory

บทนำ

ทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) เป็นวิธีการวิจัยประเภทหนึ่งของการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ใช้ในการพัฒนาหรือสร้างทฤษฎี จากวิธีอุปนัย ซึ่งเป็นการหาความหมายของความสัมพันธ์ที่เกิดจากข้อมูลของปรากฏการณ์ที่ศึกษา โดยการรวบรวมและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ (Strauss, & Corbin, 1990) จุดเริ่มต้นของทฤษฎีฐานราก จากนักสังคมวิทยา คือ Glaser และ Strauss โดยทำการวิจัยเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรทางการแพทย์กับผู้ป่วยระยะสุดท้ายในโรงพยาบาล ปี ค.ศ. 1965 จากงานวิจัยดังกล่าวนำไปสู่การเขียนตำราชื่อ Awareness Dying (Kenny, & Fourie, 2014) ขณะที่ทำการวิจัย นักสังคมวิทยาทั้งสองท่านได้พัฒนาวิธีการเปรียบเทียบแบบคงที่ (Constant comparative method) ซึ่งต่อมาลักษณะการวิจัยประเภทนี้ คือทฤษฎี

ฐานราก (Grounded Theory) (Strauss, & Corbin, 1990) โดยใช้แนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ และต่อมาในปี ค.ศ. 1967 Glaser และ Strauss จึงเขียนหนังสือ Discovery of grounded theory (Streubert, & Carpenter, 2011) หลังจากนั้นในปี ค.ศ. 1978 Glaser ได้ตีพิมพ์ผลงานชื่อ Theoretical sensitivity เพื่อให้เกิดความกระจ่างเกี่ยวกับความไวเชิงทฤษฎี ที่นักวิจัยพึงมีในการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นสูง เพื่อนำไปสู่การสร้างทฤษฎีฐานราก และในปี ค.ศ. 1987 Strauss ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลทฤษฎีฐานราก ขึ้นมาใหม่ โดยนำประสบการณ์จากการวิจัยและการสอน มาพัฒนาวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ที่ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติจริง ชื่อ Qualitative analysis for social scientists ต่อมา Strauss ได้ร่วมงานกับ Juliet Corbin (Strauss, & Corbin, 1990; 1998) ซึ่งเป็นอาจารย์พยาบาล ตีพิมพ์

บทความวารสาร รวมทั้งตำราเรียน วิชาวิจัยเชิงคุณภาพ ชื่อ Basics of qualitative research ส่วน Glaser ได้เขียนตำราชื่อ Basic of grounded theory analysis ในปี ค.ศ. 1992 จะเห็นได้ว่าทั้ง Glaser และ Strauss มีจุดเริ่มต้นแนวคิดร่วมกัน แต่มีโน้ตที่พื้นฐานแตกต่างกัน ต่อมา Charmaz (2014) ซึ่งเป็นนักสังคมวิทยา ได้พัฒนาทฤษฎีฐานราก โดยใช้การตีความ (interpretation) และแนวคิด Constructivism โดยให้ความสำคัญกับความจริงที่ถูกสร้างขึ้นของปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษา ทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) เป็นวิธีวิจัยที่มุ่งไปยังกระบวนการมีปฏิสัมพันธ์ ภายใต้บริบทของสังคม เป็นกรอบทฤษฎีที่ใช้อธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ โดยมีอิทธิพลมาจากแนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ วิธีวิจัยนี้จึงถูกนำมาใช้ในศาสตร์หลายสาขา เช่น สาขาจิตวิทยา สาขามานุษยวิทยา รวมทั้งสาขาพยาบาลศาสตร์ โดยใช้การสำรวจกระบวนการทางสังคมสร้างคำอธิบายเชิงทฤษฎี เพื่ออธิบายพฤติกรรมของบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่ต้องการแสวงหาความรู้

ความหมายและรูปแบบของทฤษฎีฐานราก

Grounded Theory ในภาษาไทยมีการใช้คำเรียกที่หลากหลาย เช่น ทฤษฎีพื้นฐาน ทฤษฎีฐานราก ทฤษฎี จากข้อมูลพื้นฐาน ในบทความนี้ผู้เขียนได้ใช้คำว่า ทฤษฎีฐานราก ซึ่งฐานรากหรือพื้นฐาน มาจากการปรากฏของข้อมูลจากการศึกษาที่เก็บรวบรวมมาจากภาคสนาม และนำมาพัฒนาเป็นทฤษฎี มากกว่าจากการทบทวนวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย (Glaser, 1967) (Glaser, 1998) ได้ให้นิยามทฤษฎีฐานรากว่า เป็นวิธีวิจัยแบบอุปนัยสำหรับทฤษฎีใหม่ที่สร้างขึ้นจากระบบข้อมูลที่ได้จากวิธีการวิจัยที่เข้มงวด เพื่อเสนอกระบวนการที่เกิดขึ้นของสิ่งที่ศึกษา

Glaser และ Strauss (1967) ให้นิยามว่า ทฤษฎีฐานราก เป็นการค้นพบทฤษฎีจากข้อมูลที่ได้จากการวิจัยทางสังคมอย่างเป็นระบบ

Strauss และ Corbin (1990) ให้นิยามว่า ทฤษฎีฐานรากเป็นทฤษฎีที่ได้จากข้อมูล ซึ่งมีการรวบรวมอย่างเป็นระบบ และมีการวิเคราะห์ตลอดกระบวนการวิจัย

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนักสังคมวิทยาที่มีบทบาทสำคัญต่อทฤษฎีฐานราก มีมีโน้ตที่ต่างกัน ดังนั้นทฤษฎีฐานราก จึงแบ่งเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบการศึกษาตามสิ่งที่ปรากฏ (Emerging study) หรือ Glaser's classical grounded theory (Glaser, 1967) ทฤษฎีฐานรากรูปแบบนี้ มีวิธีแสวงหาความรู้ โดยผู้วิจัยไม่จำเป็นต้องมีแนวคิดเป็นกรอบการวิจัย ไม่มีการทบทวนวรรณกรรมล่วงหน้า และปราศจากการตั้งสมมุติฐาน นักวิจัยจะเริ่มต้นจากประเด็นเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่สนใจว่าสิ่งที่สนใจเกิดขึ้นได้อย่างไร และทำการค้นหาหรือเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ คือ กลุ่มบุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยสนใจ ภายใต้การสังเกต และรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม โดยใช้วิธีการอุปนัย ตัวอย่างเช่น นักวิจัยสนใจเรื่องผลกระทบของการติดเชื้อเอชไอวีที่มีต่อผู้หญิงที่แต่งงานแล้วหรือผู้หญิงม่าย (Klunklin, & Greenwood, 2006) เหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่สนใจคือ ผลกระทบของการติดเชื้อเอชไอวี กลุ่มบุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์ คือ ผู้หญิงที่แต่งงานหรือผู้หญิงม่าย อาจจะรวมถึง ครอบครัว ชุมชน ที่กลุ่มบุคคลอาศัยอยู่ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกต จากกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่สนใจ หลังจากนั้นนำเสนอข้อมูลตามสิ่งที่ปรากฏขึ้น จากการรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม เพื่ออธิบายผลกระทบของการติดเชื้อเอชไอวี

2. รูปแบบกระบวนการที่เป็นระบบ (Systematic procedures) หรือ Strauss and Corbin's grounded theory (1990) ทฤษฎีฐานรากรูปแบบนี้ มีวิธีแสวงหาความรู้โดยนักวิจัย สามารถทบทวนประเด็นหรือปรากฏการณ์ที่สนใจ ผ่านการทบทวนวรรณกรรม เพื่อหาช่องว่างขององค์ความรู้ ใช้เป็นแนวทางในการตั้งคำถามในระยะแรกของการวิจัย และดำเนินการวิจัยโดยมีโครงสร้างพื้นฐานจากกระบวนการให้รหัส (coding) กระบวนการเลือกกลุ่มตัวอย่าง (sampling procedures) และใช้การวิเคราะห์แบบ conditional matrix เพื่อค้นหาภาพจริงที่เป็นตัวแทน (visual representation) ของปรากฏการณ์ที่ศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทฤษฎีที่มีความชัดเจน ซึ่งรูปแบบกระบวนการทั้ง

เป็นระบบนี้ จะเกิดประโยชน์กับนักวิจัยมือใหม่ที่ใช้การศึกษาด้วยทฤษฎีฐานราก ตัวอย่างเช่น นักวิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา ความตั้งใจของพยาบาลที่จะลาออกจากวิชาชีพพยาบาล (Alilu, Zamanzadeh, Valizadeh, Habibzadeh, & Gillespie, 2017) ก่อนที่จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลมีการทบทวนวรรณกรรม เพื่อทบทวนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความตั้งใจของพยาบาลที่จะลาออก ตั้งคำถามการวิจัย และทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างพยาบาล โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก เช่น จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์การปฏิบัติการพยาบาลมากกว่า 1 ปี เป็นต้น เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต และทำการให้รหัส เพื่อจัดหมวดข้อมูลหลักที่เป็นตัวแทนในการอธิบายถึงความตั้งใจของพยาบาลที่จะลาออกจากวิชาชีพพยาบาล เช่น ภาพลักษณ์ทางสังคมของพยาบาล

3. รูปแบบการสร้างสรรคนิยม (Constructivism) หรือ Constructing grounded theory ของ Charmaz (Charmaz, 2014) ทฤษฎีฐานราก รูปแบบนี้มีแนวคิดพื้นฐานมาจาก Constructivism โดยให้ความสำคัญกับความจริงที่ถูกสร้างขึ้น การแสวงหาความจริงต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยและปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษา โดยมุ่งเน้นไปที่ความสำคัญของความหมาย (meaning) ทศคติ (view) ค่านิยม (values) ความเชื่อ (beliefs) ความรู้สึก (feeling) เป็นการบรรยายภาพความจริงที่เกิดจากการตีความ โดยนักวิจัยเป็นผู้สร้างความจริงเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ศึกษา ตัวอย่างเช่น นักวิจัยมีความสนใจการเรียนรู้โดยใช้ศิลปะเป็นฐานในนักศึกษาพยาบาล (Rieger, Chernomas, McMillan, & Morin, 2019) ทำการเก็บรวบรวมโดยการสัมภาษณ์ และสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลจากการตีความหมายของข้อมูล และทำการให้รหัสโดยการจัดหมวดข้อมูลหลักเพื่ออธิบายการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลโดยใช้ศิลปะเป็นฐาน เช่น เชื่อมโยงอารมณ์กับการเรียนรู้ นักศึกษาพยาบาลที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับความเจ็บป่วยจะเข้าใจความรู้สึก (feeling) ของผู้ป่วยมากขึ้น หรือการอธิบายความหมาย (meaning) เหตุการณ์จากภาพถ่ายเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในคลินิกทำให้นักศึกษาเข้าใจ

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในคลินิกมากขึ้น

คุณลักษณะพื้นฐานของทฤษฎีฐานราก (Fundamental Characteristics of Grounded Theory)

ทฤษฎีฐานรากพัฒนามาจากทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ ดังนั้นนักวิจัยจึงต้องทำความเข้าใจ แนวคิดพื้นฐานทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Holloway, & Todres, 2010)

แนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic interactionism: SI)

แนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ คือ กระบวนการทางสังคม โดยบุคคลกำหนดสัญลักษณ์ใช้ในการสื่อความหมายซึ่งกันและกัน การอยู่ร่วมกันในสังคมต้องมีการกำหนดว่าผู้อื่นตีความหมายของการกระทำอย่างไร เพื่อคาดการณ์การตอบสนองของการกระทำ บุคคลจะปรับหรือแก้ไขการกระทำของตนเอง ผ่านข้อเสนอแนะจากผู้อื่น แนวคิดนี้ถูกพัฒนาโดย Mead ในปี ค.ศ. 1920 (Holloway, & Todres, 2010) ซึ่งกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนี้ เป็นแนวทางในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาททางสังคมของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ได้พัฒนาการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่สำคัญในชีวิตโดยการสร้างสัญลักษณ์ เช่น ภาษา อากัปกริยา และทำการตีความหมายสัญลักษณ์เหล่านี้ ผู้คนแบ่งปันทัศนคติและการตอบสนองต่อสถานการณ์เฉพาะกับสมาชิกในกลุ่มแนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ นำมาใช้ในการอธิบายว่าบุคคลพยายามที่จะปรับการกระทำของพวกเขาให้เข้ากับคนอื่นอย่างไร (Blumer, 1971 cited in Holloway & Galvin, 2017)

ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ ได้มาจากการสังเกตและวิธีการอุปนัย โดยแนวคิดหลักของทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ประกอบด้วย 1) โลก (The world) 2) ความเป็นตัวตน (The self) และ 3) การกระทำร่วมกันทางสังคม (Social action)

1) โลก แนวคิดทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ทางสังคม หมายถึง โลกของสัญลักษณ์ ที่ต้องอาศัยการตีความ โลกที่ดำรงอยู่นี้ประกอบด้วยวัตถุหรือ “โลกวัตถุ (Object world)” วัตถุทุกอย่างในโลกไม่ได้เป็น

สัญลักษณ์ทั้งหมด วัตถุจะกลายเป็นสัญลักษณ์ เมื่อมีการกำหนดความหมายให้กับสิ่งนั้น วัตถุคือสิ่งใดก็ตามที่สามารถกำหนดและสะท้อนความหมายออกมา เช่น วัตถุทางกายภาพ (บ้าน) วัตถุทางสังคม (ครอบครัว) และวัตถุเชิงนามธรรม (วัฒนธรรม) สัญลักษณ์สำหรับนักปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ ประกอบด้วยพฤติกรรมทั้งทางวจนภาษาและอวจนภาษา กำหนดโดยสังคมโลก (Bowers, 1988 as cited in Klunklin, & Greenwood, 2006) ภาษาเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นในสังคม การมีปฏิสัมพันธ์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ การพัฒนาด้านภาษาช่วยให้บุคคลเข้าใจสัญลักษณ์ด้านภาษาศาสตร์ พฤติกรรมสามารถตีความได้จากสีหน้า ท่าทาง การเคลื่อนไหวของร่างกาย น้ำเสียง เป็นต้น

2) ความเป็นตัวตน ถูกสร้างขึ้นผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคมครั้งแรก กับบุคคลที่มีความสำคัญ เช่น มารดา บิดา และจากนั้นก็ขยายการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในสังคมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งบุคคลที่มีความสำคัญจะมีผลต่ออัตมโนทัศน์ของตนเอง เพราะพวกเขาเหล่านั้นจะสะท้อนความถูกต้องของการกระทำ ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลทั่วไป ทัศนคติของชุมชนที่กว้างขึ้นจะทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการควบคุมสังคมของตนเอง ระบบศาสนา ระบบกฎหมายและบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่บุคคลทั่วไปตั้งขึ้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ ตัวอย่างเช่น ทัศนคติของชุมชนต่อการติดเชื้อเอชไอวี มีการเปลี่ยนแปลงเมื่อมีความรู้เกี่ยวกับเอชไอวีเพิ่มขึ้น สำหรับอัตลักษณ์ของตนเองปรากฏขึ้นผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และมีการปรับเปลี่ยนคำจำกัดความของตัวเองและบุคคลอื่น ๆ ตามสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป ตัวตนประกอบด้วยสององค์ประกอบคือ “ฉัน(I)” และ “ตัวฉัน(Me)” ฉัน (I) คือตัวตนตามลักษณะเฉพาะของเราเอง ตัวฉัน (Me) คือ ตัวตนที่เกิดจากการสะท้อนตนเอง จากความคิดเห็นและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Klunklin, & Greenwood, 2006) แต่ละคนมี “ตัวฉัน” หลายคน เช่น ตัวฉันที่เป็นแม่ บุคคลที่ติดเชื้อเอดส์ เป็นลูกสาว ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา โดยที่ “ฉัน(I)” ขึ้นอยู่กับ “ตัวฉัน (Me)” ที่ถูกกล่าวถึงโดยบริบทที่ค้นพบด้วยตัวเอง ตัวอย่างเช่น เมื่อลูกของฉันได้รับการวินิจฉัยว่าติด

เชื้อเอชไอวี ฉันที่เป็นแม่จะมีบทบาทสำคัญ จะเห็นได้ว่าตัวตน (The self) เกิดจาก “ฉัน (I)” ร่วมกับ “ตัวฉัน (Me)” ตัวตนที่เกิดขึ้นจากภายในตัวบุคคลรวมกับตัวตนที่เกิดจากความเห็นและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในมุมมองที่ผู้อื่นมองเรา

ตัวอย่าง งานวิจัยที่ใช้แนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ในทฤษฎีฐานราก เป็นการศึกษาประสบการณ์ผู้หญิงที่ติดเชื้อเอชไอวี / เอดส์ในเขตชนบทภาคเหนือของประเทศไทย (Klunklin, & Greenwood, 2006) นักวิจัยได้ใช้แนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ เพื่อใช้ในการอธิบายการเชื่อมต่อระหว่างแนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์กับทฤษฎีฐานราก เอชไอวีหรือเอดส์ถูกมองว่าเป็นโรคที่รักษาไม่หาย ผู้ที่ติดเชื้อถูกมองว่ามีพฤติกรรมที่น่าสงสัย หรือ “ไม่ดี(bad)” ซึ่งผู้ที่ติดเชื้ออาศัยอยู่ในสังคมชนบท ที่มีความใกล้ชิดกัน ทำให้ญาติหรือเพื่อนกลัวการติดเชื้อและโดนแบ่งแยก โดยผู้ติดเชื้อตีความหมายของการถูกมอง (Being looked at) ว่าตนเองเป็นที่น่ารังเกียจในหมู่บ้านและถูกเหยียดหยาม พวกเขาอธิบายบริบท “ตัวฉัน (Me)” ว่า “เพื่อนบ้านมองว่าตัวฉันผิดปกติ เวลาถูกมองทำให้รู้สึกอึดอัด”

3) การกระทำร่วมกันในสังคม กิจกรรมหรือการกระทำที่ดำเนินร่วมกันสำเร็จ ภายใต้บริบทของสังคมนั้น (Blumer, 1969 as cited in Klunklin, & Greenwood, 2006) การกระทำมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลในสังคมที่กำหนดบทบาทของแต่ละบุคคล บุคคลจะเลือกการกระทำที่เหมาะสม ทั้งวจนภาษาและอวจนภาษา แล้วจะประเมินผลของการกระทำของตนเอง จากการตีความหมายผ่านข้อเสนอแนะหรือมุมมองของผู้อื่นในสังคม การกระทำร่วมกันหรือการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ได้รับการออกแบบและดำเนินการภายใต้บริบททางสังคมที่ซับซ้อน และมีความเป็นพลวัตอยู่เสมอ เพื่อให้เข้าใจการกระทำจึงจำเป็นต้องมีการสังเกตและตีความในบริบททางสังคมที่ซับซ้อนเหล่านั้น ตัวอย่างเช่น ผู้ติดเชื้อเอดส์หรือเอชไอวี มองการกระทำของเพื่อนบ้านเพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงการติดเชื้อด้วยการรักษาระยะห่าง เช่น ร้านค้าจะไม่รับเงินจากมือผู้ติดเชื้อโดยตรง แต่จะให้น้ำเงินไปวางไว้ที่โต๊ะ การรักษาระยะห่างนี้รวมไปถึง

ครอบครัวของผู้ติดเชื้อด้วย เช่น บุตรของผู้ติดเชื้อไม่ได้ รับผิดชอบต่อให้ไปโรงเรียน เนื่องจากผู้ปกครองคนอื่นๆ ไม่สบายใจกลัวว่าบุตรของตนจะติดเชื้อ หรือบุตรของผู้ติดเชื้อบางคนได้รับอนุญาตให้ไปโรงเรียนแต่ต้องแยกแก้วน้ำ ของใช้ส่วนตัวออกจากเด็กคนอื่น เป็นต้น

จากตัวอย่างการวิจัย ของ Klunklin, & Greenwood (2006) พบว่า การถูกมองและการรักษาระยะห่าง ผู้ติดเชื้อเอชไอวีหรือเอชไอวี ตีความหมายว่าพวกเขา “สกปรก (dirty)” ถูกเหยียดหยามและกีดกัน เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกปฏิบัติเช่นนี้ พวกเขาตอบสนองด้วยการ “หลบซ่อนตัวอยู่กับเอชไอวีหรือเอชไอวี” ซึ่งการปฏิบัติเช่นนี้ เป็นการปรับตัวทางจิตวิทยา เพื่อปกป้องครอบครัวจากการเลือกปฏิบัติจากคนในชุมชน ทำให้พวกเขาเปลี่ยนแปลงกิจกรรมให้ออกห่างจากสังคม หรือปิดบังร่างกายด้วยการสวมเสื้อผ้าแขนยาวปกปิดร่างกาย

การปกป้องตัวเองและสามี ผู้ให้ข้อมูลเมื่อทราบว่าติดเชื้อเอชไอวี จึงปกป้องตัวเองและสามี โดยการลาออกจากงานโดยโกหกว่าอยากกลับไปทำงานที่บ้าน

การปกป้องบุตร ผู้ปกครองคนอื่นๆ และครูผู้สอนกลัวว่าเด็กจะติดเชื้อจากการสัมผัส การเลือกปฏิบัติกับเด็กที่ติดเชื้อทำให้มารดารู้สึกผิดที่ไม่สามารถปกป้องบุตรได้ จึงปกป้องบุตรด้วยการลาออกจากโรงเรียน หรือโกหกว่าไม่ได้ติดเชื้อ หรือย้ายบุตรไปเรียนโรงเรียนที่ห่างไกลจากบ้าน เพื่อปกปิดการติดเชื้อ

การปกป้องตัวเอง โดยการหลีกเลี่ยงการติดต่อทางสังคมหรืองดการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น การทำความสะอาดร่างกายและการปิดบังร่างกายโดยการใส่เสื้อผ้าแขนยาวหรือกางเกงขายาว เพื่อปกปิดแผลหรือผิวที่คล้ำจากการติดเชื้อ การกระทำดังกล่าวเป็นการปกป้องตัวเอง และตอบสนองการปกปิด “ความสกปรก” จากโรค “ฉันจะอาบน้ำและสวมเสื้อผ้าที่สะอาดเพื่อคนอื่นจะไม่คิดว่าฉันสกปรก”

จากการวิจัยที่นำมาเป็นตัวอย่างจะเห็นว่าการวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ในทฤษฎีฐานราก เกี่ยวกับการกระทำของบุคคล บุคคลถูกมองว่าเป็นคนกำหนดการกระทำของตนเองมากกว่าถูกกำหนดสังคมถูกสร้างขึ้นผ่านการกระทำแบบเจาะจงของบุคคล

และกลุ่มบุคคล ตัวตน (self) ถูกสร้างขึ้นผ่านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม รวมถึงการปรับเปลี่ยนภายในตนเองเกี่ยวข้องกับความเชื่อและทัศนคติของ “คนอื่น” “ตัวตนนั้นมีองค์ประกอบสองส่วนคือ “ฉัน (I)” และ “ตัวฉัน (Me)” บุคคลและกลุ่มบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับโลกวัตถุที่ความหมายถูกกำหนดเป็นสัญลักษณ์จากพฤติกรรมทางวัฒนธรรมและอวัจนภาษา

ทฤษฎีฐานราก ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ ที่นักวิจัยมีความสนใจในการวิจัยทางการแพทย์ ผลการศึกษาที่ได้สามารถที่จะใช้อธิบายพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลภายใต้บริบทของสังคมได้อย่างชัดเจน

ระเบียบวิธีการศึกษาของทฤษฎีฐานราก (Methodology of Grounded Theory Study)

ทฤษฎีฐานราก มีวัตถุประสงค์หลักคือ ศึกษากระบวนการทางสังคมโดย มีเป้าหมายในการพัฒนาทฤษฎี (Glaser, & Strauss, 1967) นักวิจัยจะไม่เริ่มต้นด้วยการมีทฤษฎีที่ตนสนใจ แต่จะเริ่มต้นการทำวิจัยในประเด็น เหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่ตนเองสนใจ และพัฒนาหรือสร้างทฤษฎีขึ้นมาเพื่อใช้อธิบายปรากฏการณ์ที่เฉพาะเจาะจง หรืออธิบายปรากฏการณ์ในขอบเขตที่ศึกษา (Strauss, & Corbin, 1990; 1998) และวิธีการวิจัยนี้จะถูกนำมาใช้เมื่อขาดความรู้หรือทฤษฎีในหัวข้อที่ศึกษา (Glaser, & Strauss, 1967 cited in Holloway, 2017) หรือทฤษฎีที่มีอยู่ ไม่ได้เสนอวิธีแก้ไขปัญหาหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้

นักวิจัยจะเลือกพื้นที่ที่น่าสนใจและค้นพบ “สิ่งที่เป็นปัญหาและวิธีการจัดการ” (Glaser, 1992) แต่รูปแบบการศึกษาของ Strauss และ Corbin (Strauss & Corbin, 1990; 1998, Corbin, & Strauss, 2008) กล่าวว่า ควรมีการระบุปัญหาสำหรับการศึกษา คำถามการวิจัยจะถูกกำหนดกรอบ เพื่อกำหนดขอบเขตของการศึกษา อะไรคือปรากฏการณ์หรือประเด็นที่สนใจ

Corbin และ Strauss (Corbin, & Strauss, 2008) ยังเน้นย้ำว่า การวิจัยเชิงคุณภาพไม่จำเป็นต้องจำกัดการศึกษาเฉพาะบุคคล แต่สามารถมุ่งเน้นไปที่กลุ่มบุคคลได้

เช่นกัน คำถามการวิจัยจะระบุกลุ่มที่จะศึกษาหรือพื้นที่ที่น่าสนใจ นักวิจัยจะเป็นผู้พิจารณาว่าจะรวบรวมข้อมูลจากที่ใด

การทบทวนวรรณกรรมเป็นแหล่งข้อมูล (Literature as a source of data)

Glaser (Glaser, 1992) ระบุว่า “ไม่จำเป็นที่จะต้องทบทวนวรรณกรรมใด ๆ ในพื้นที่ที่ต้องการศึกษา เพราะจะทำให้เกิดความกังวลและจำกัดความพยายามที่จะแสวงหาข้อมูลของนักวิจัย” ทฤษฎีฐานรากจะใช้การทบทวนวรรณกรรมเป็นแหล่งข้อมูล ซึ่ง Strauss และ Corbin (Strauss, & Corbin, 1990; 1998 as cited in McCann, & Clark, 2003) ได้กล่าวถึงประโยชน์ที่สำคัญของการใช้วรรณกรรม ดังนี้

1. การทบทวนวรรณกรรมเบื้องต้นช่วยเพิ่มความไวทางทฤษฎี (Theoretical sensitivity)
2. การใช้ประโยชน์จากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ
3. ก่อให้เกิดคำถามเกี่ยวกับข้อมูล
4. วิธีการที่สำคัญของการคัดเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี (Theoretical sampling)
5. วิธีการตรวจสอบทฤษฎี

ดังนั้นการทบทวนวรรณกรรม เป็นสิ่งที่นักวิจัยจะต้องพิจารณาจากปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาและประสบการณ์ของนักวิจัยเอง เพื่อความเหมาะสมและการได้มาซึ่งข้อมูลของสิ่งที่ต้องการศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรม จากประสบการณ์ของผู้เขียน ควรมีการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษา เพื่อหาช่องว่างขององค์ความรู้และประเด็นที่ยังเป็นจุดอ่อนของผลการวิจัยที่ผ่านมา เพื่อที่จะสนับสนุนประเด็นที่จะศึกษาและกำหนดขอบเขตของประเด็นที่ต้องการศึกษาให้แคบลง

การรวบรวมข้อมูล

การคัดเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี (Theoretical sampling)

การรวบรวมข้อมูลโดยการคัดเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี พัฒนามาจากพื้นฐานของแนวคิดการเปรียบเทียบที่มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดสถานที่ บุคคล หรือ

เหตุการณ์ที่จะเพิ่มโอกาสในการค้นพบความแตกต่างระหว่างแนวความคิดและเพื่อเพิ่มความหนาแน่นในการจัดหมวดข้อมูล ในแง่ของคุณสมบัติและมิติข้อมูล (Strauss, & Corbin, 1998) ซึ่งแนวคิดและโครงสร้างที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทฤษฎี จากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความหลากหลายและสัมพันธ์กับเรื่องที่ศึกษาจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเฉพาะที่มีความรู้ ข้อมูล อาจจะเป็นเหตุการณ์ สถานการณ์หรือบุคคลที่มีกลุ่มอายุที่หลากหลาย เพื่อใช้ในการขยายแนวความคิดให้กว้างขึ้น (Holloway, & Todres, 2010) ความแตกต่างที่สำคัญระหว่างกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยอื่นๆ กับ กลุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎีนี้ คือ เวลา และสภาวะที่เกิดขึ้นต่อเนื่องเป็นเวลานานตลอดการวิจัย นักวิจัยจะมีการเปลี่ยนแปลงเวลา สถานที่ หรือกลวิธีในการเก็บข้อมูล กลุ่มตัวอย่างซึ่งไม่มีการวางแผนล่วงหน้าก่อนเริ่มทำการศึกษา ในขณะที่งานวิจัยอื่นๆ กลุ่มตัวอย่างจะถูกวางแผนไว้ล่วงหน้า

โดยระหว่างที่มีการวิเคราะห์ข้อมูล สิ่งเหล่านี้จะถูกทดสอบ และทำการค้นหาเพิ่มเติม จนกระทั่งมีความอิ่มตัวของข้อมูล นักวิจัยจะตระหนักถึงแนวคิดที่สำคัญ โดยคำนึงถึงข้อมูลและพยายามทำความเข้าใจ กับสิ่งที่ผู้เข้าร่วมวิจัยเห็นว่าสำคัญ รวมไปถึงวรรณกรรมและทฤษฎีที่มีอยู่ ความรู้และประสบการณ์ของนักวิจัย เมื่อเริ่มทำการวิจัย ผู้วิจัยต้องตัดสินใจเลือกกลุ่มผู้เข้าร่วมวิจัยครั้งแรก โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อม บุคคล กลุ่มบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลเรื่องที่ศึกษา ตัวอย่างเช่น ผลกระทบของการติดเชื้อเอชไอวีที่มีต่อผู้หญิงที่แต่งงานแล้วหรือผู้หญิงม่าย (Klunklin, & Greenwood, 2006) กลุ่มผู้เข้าร่วมวิจัยครั้งแรก คือ ผู้หญิงที่แต่งงานและผู้หญิงม่าย แต่เมื่อทำการเก็บข้อมูลไปสักระยะหนึ่ง พบว่า สามีหรือบุคคลอื่นๆ ในครอบครัว มีผลกระทบของการติดเชื้อเอชไอวีด้วย นักวิจัยก็จะทำการคัดเลือกผู้เข้าร่วมวิจัย ผู้หญิงที่อาศัยอยู่กับสามีและครอบครัว เพื่อค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม ซึ่งผู้เข้าร่วมวิจัยที่เกิดขึ้นไม่ได้มีการวางแผนล่วงหน้า แต่เกิดจาก ความเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่นักวิจัยต้องการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลกับการรวบรวมข้อมูล จะ

ดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน ดังนั้นนักวิจัยต้องมีความเข้าใจ ข้อมูลและตระหนักถึงความละเอียดอ่อนของข้อมูลที่ได้ จากผู้เข้าร่วมวิจัย เครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูล วิจัยคือ นักวิจัยต้องมีความไวทางทฤษฎี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ ครบถ้วนสมบูรณ์

ความไวทางทฤษฎี (Theoretical sensitivity)

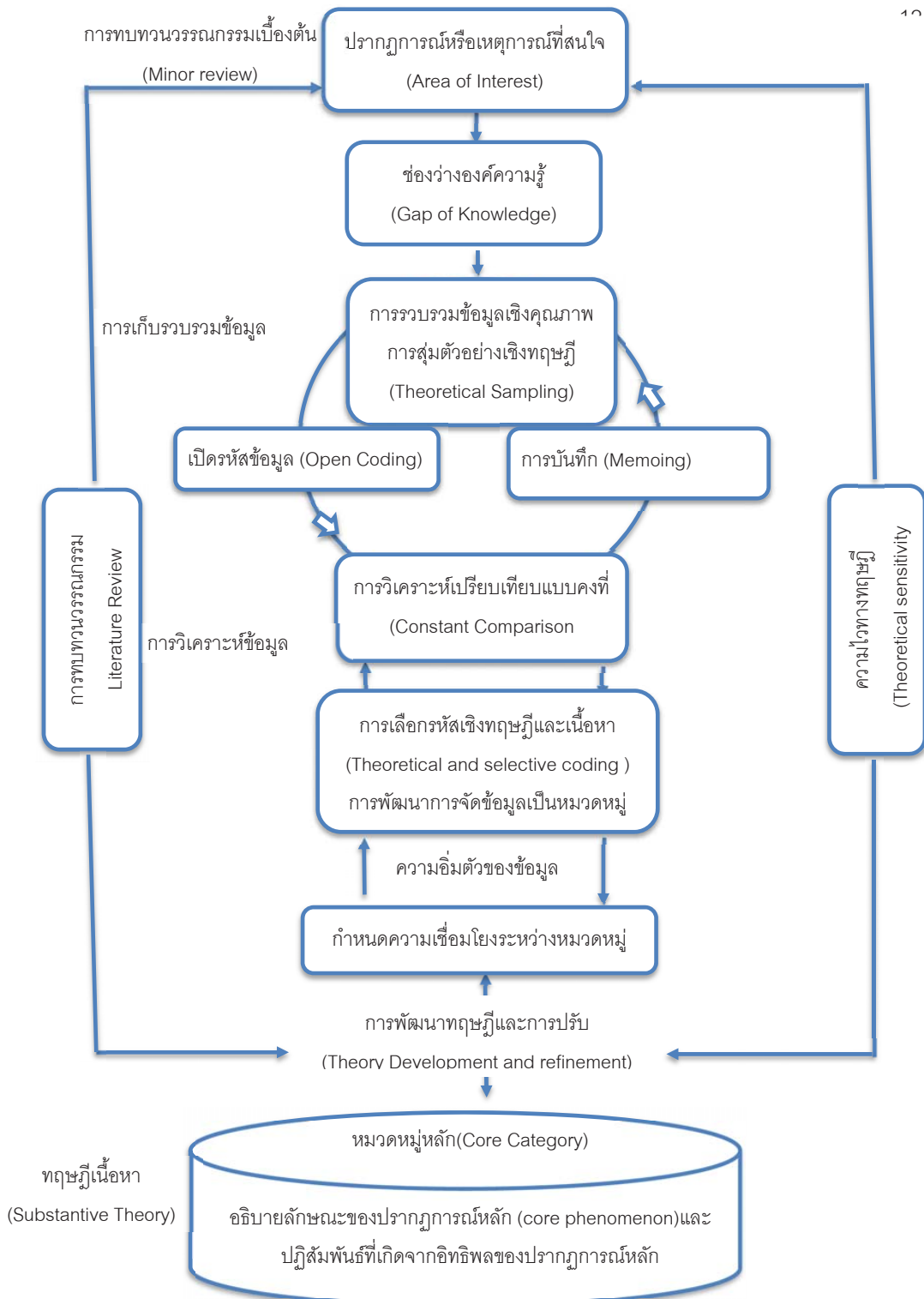
ความไวทางทฤษฎีหรือการเข้าสู่การวิจัยภาคสนามด้วยความตระหนักถึงการรับรู้ข้อมูล (Glaser, 1978) ความไวทางทฤษฎีเกี่ยวข้องกับความสามารถในการทำความเข้าใจ และให้ความหมายกับข้อมูล สามารถแยกสิ่งที่เกี่ยวข้องออกจากสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้อง (Strauss, and Corbin, 1990; 1998) ความไวทางทฤษฎีของนักวิจัยได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมเบื้องต้น และจากประสบการณ์ของนักวิจัย (Holloway, & Todres, 2010) กล่าวคือ คุณภาพส่วนบุคคลของนักวิจัยที่มีความตระหนักรู้ถึงความละเอียดอ่อนของข้อมูล นัยสำคัญของข้อมูล โดยการหยั่งรู้ ความเข้าใจ นักวิจัยที่มีความไวทางทฤษฎีสามารถพัฒนาทฤษฎีจากต้นตอที่เป็นจริงได้อย่างรวดเร็ว และรอบคอบมีความคิดรวบยอดที่แน่นอน มากกว่าบุคคลที่ไม่มี ความไวทางทฤษฎี ซึ่งความไวทางทฤษฎีได้มาจากหลายแหล่งและถูกสร้างขึ้นได้ตลอดเวลา โดยเกิดจากการอ่านและประสบการณ์ในชีวิตจริง จากการทำงานที่มีความเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่สนใจ ซึ่งหมายถึง ความเชี่ยวชาญในสาขาการพยาบาลของนักวิจัยด้วย ตัวอย่างเช่น การวิจัยประสบการณ์ของผู้เป็นบิดาครั้งแรก ในระยะภรรยาคลอดบุตร (Sansiriphun, Baosoung, Klunklin, Kantaruksa, & Liamtirat, 2014) นักวิจัยมีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ด้านการพยาบาล สุนติศาสตร์ การพยาบาลในระยะคลอด จะมีความตระหนักรู้ถึงความละเอียดอ่อนของข้อมูล และมีความ

เข้าใจความหมายของข้อมูลของผู้ป่วยและครอบครัวในระยะคลอด มากกว่านักวิจัยที่ไม่มีประสบการณ์หรือมีประสบการณ์ในการดูแลผู้ป่วยในระยะคลอดน้อยกว่า การรับรู้ข้อมูล ประสบการณ์ ทศนคติ ความกระตือรือร้นของนักวิจัย จะช่วยให้เกิดแนวคิดหรือมโนทัศน์จากข้อมูล และสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดหรือมโนทัศน์ต่าง ๆ ได้ (Glaser, 1978)

วิธีการเปรียบเทียบแบบคงที่ (constant comparison)

นักวิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากการเก็บข้อมูลในภาคสนามครั้งแรก โดยการให้รหัส (coding) เป็นวิธีที่นักวิจัยทำการจัดหมวดหมู่ (category) และสรุปข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม แล้วนำมาจำแนกหมวดหมู่ให้เป็นกลุ่มที่มีความหมายเหมือนหรือใกล้เคียงกันประกอบด้วยหมวดหมู่หลัก (core category) และหมวดหมู่ย่อย (subcategories) ซึ่งนักวิจัยจะทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากภาคสนาม และจากการทบทวนวรรณกรรม (Holloway, & Todres, 2010) โดยการเปรียบเทียบความคล้ายคลึงหรือความแตกต่างกันของข้อมูล วิธีนี้เรียกว่าวิธีการเปรียบเทียบแบบคงที่ หลังจากนั้นเลือกหมวดหมู่หลัก ที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่นักวิจัยต้องการศึกษา แล้วนำมากำหนดความสัมพันธ์กับหมวดหมู่อื่น เพื่อพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลหรือแผนภาพของทฤษฎี ผลการศึกษาที่ได้จากวิจัยโดยใช้ทฤษฎีจากข้อมูลพื้นฐาน จะเป็นการสร้างทฤษฎีเนื้อหา (Substantive Theory) และสามารถพัฒนาเป็นทฤษฎีรูปแบบ (Formal theory) ได้ (Glaser, & Strauss, 1967) ดังกระบวนการทฤษฎีฐานราก จากแผนภูมิ 1

แผนภูมิที่ 1 กระบวนการทฤษฎีฐานราก

ดัดแปลงมาจาก Hoda. R., Noble. J., & Marshall. S. (2011). Developing a grounded theory to explain the practices of self-organizing Agile team. Empirical Softw. Eng. Published online: 15 April 2011

ความน่าเชื่อถือของการศึกษาทฤษฎีฐานราก (Trustworthiness of Grounded Theory Study)

เนื่องจากทฤษฎีฐานราก เป็นวิธีการวิจัยประเภทหนึ่งของการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นจึงมีกระบวนการสร้างความน่าเชื่อถือ เหมือนการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้ (Sikolia, Biros, Mason, & Weiser, 2013)

ความเชื่อถือได้ (Credibility) เกิดจากจำนวนข้อมูลที่รวบรวมได้อย่างถูกต้อง สะท้อนถึง ความเป็นจริงที่หลากหลายของปรากฏการณ์ สามารถสร้างความน่าเชื่อถือได้จากการที่ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลในภาคสนามเป็นระยะเวลาสั้น จนสามารถจัดอคติและเข้าใจประเด็นที่สำคัญของผู้ให้ข้อมูล การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เช่น จากการสัมภาษณ์ สังเกต การสนทนากลุ่มหรือเอกสาร เป็นต้น ข้อมูลที่ได้จากวิธีการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย สามารถช่วยตรวจสอบข้อมูลที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับการค้นพบได้ การวิเคราะห์เชิงลบซึ่งเป็นการตรวจสอบกรณีที่ขัดแย้งกับการค้นพบที่สำคัญ การตรวจสอบระหว่างเพื่อนผู้ร่วมวิจัย (Peer debriefing) เพื่อตรวจสอบความเข้าใจหรือยืนยันแนวคิดและการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่เกิดจากข้อมูลที่รวบรวมได้จากภาคสนาม (Brown et al., 2002; Carcary, 2009)

ความสามารถในการการถ่ายโอนผลการวิจัย (Transferability) คือ ความสามารถในการอ้างผลการวิจัยไปใช้ในปรากฏการณ์หรือบริบทที่ใกล้เคียงกัน การอธิบายผลการวิจัยที่ชัดเจน จากข้อมูลที่ได้จากมุมมองและประสบการณ์ที่หลากหลายของผู้ให้ข้อมูล วิธีการวิจัย และการตีความ ผลการศึกษาจากผู้ร่วมวิจัย หรือผู้ร่วมงาน (Brown et al., 2002) ได้จากการตรวจสอบร่องรอยของหลักฐาน (Audit trail) จากการบันทึกเดือนความจำ (Memo) ซึ่งมีรายละเอียดที่เพียงพอสำหรับให้นักวิจัยท่านอื่น ๆ ทำการศึกษาซ้ำในพื้นที่ที่มีลักษณะเหมือนกัน (Cooney, 2010)

การพึ่งพาเกณฑ์ (Dependability) คือ การยืนยันว่าข้อมูลที่ปรากฏแสดงถึงสภาพของปรากฏการณ์ภายใต้การศึกษา โดยมีกระบวนการตรวจสอบและยืนยันว่ามีการปฏิบัติตามขั้นตอนของทฤษฎีฐานราก อย่างถูกต้อง (Brown et al. 2002) โดยที่ให้ผู้ร่วมวิจัยหรือเพื่อน

ร่วมงาน สามารถตรวจสอบรายละเอียดเหตุการณ์ของกิจกรรมการวิจัย กระบวนการหรือหลักฐาน การตรวจสอบเพื่อกำหนดความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย (Morrow, 2005)

การยืนยันผล (Confirmability) คือ ความสามารถในการยืนยันผลที่เกิดจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษา เมื่อนักวิจัยท่านอื่นทำการศึกษาทฤษฎีฐานรากโดยใช้ข้อมูลชุดเดียวกันผลที่ได้ก็เป็นสิ่งเดียวกัน การยืนยันจะทดสอบ “ความเป็นปรนัย (Objectivity)” ของการวิจัย โดยใช้การตรวจสอบร่องรอยของหลักฐาน (Audit trail) เช่น การบันทึกภาคสนาม ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการยืนยันผลการวิจัย (Brown et al., 2002)

สรุป

ทฤษฎีฐานราก เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้ในการพัฒนาหรือสร้างทฤษฎี โดยใช้วิธีอุปนัย ที่ได้จากข้อมูลของปรากฏการณ์ที่ศึกษา โดยการรวบรวมและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การพัฒนาทฤษฎีโดยวิธีนี้จะอาศัยแนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษากระบวนการทางสังคม ที่มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การรวบรวมข้อมูลจะใช้วิธีการตามวิธีวิจัยคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกต เป็นต้น โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจะทำได้พร้อม ๆ กับการรวบรวมข้อมูล โดยการให้รหัส จัดหมวดหมู่ข้อมูลที่มีความหมายเหมือนหรือใกล้เคียงกันจนได้หมวดหมู่หลัก และนำมาหาความสัมพันธ์ เพื่อใช้อธิบายปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษา ทฤษฎีฐานรากถูกนำมาใช้ในการวิจัยทางการแพทย์ เพราะสามารถใช้อธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ภายใต้บริบททางสังคม โดยมีพื้นฐานมาจากความเป็นจริงของการปฏิบัติทางคลินิก สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในประเด็นที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางการแพทย์ได้หลากหลาย เพื่อสนับสนุนวิชาชีพให้มีการพัฒนาทฤษฎีที่เกิดจากข้อมูล สำหรับการอธิบายปรากฏการณ์หรือสถานการณ์ที่มีความซับซ้อนทางด้านสุขภาพ ที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตของบุคคล ประสบการณ์ พฤติกรรม อารมณ์และความรู้สึก โดยคำนึงถึงข้อมูลพื้นฐานของบุคคล ภายใต้บริบททางสังคมของผู้รับบริการ

เอกสารอ้างอิง

- Alilu, L., Zamanzadeh, V., Valizadeh, L., Habibzadeh, H., & Gillespie, M. (2017). A Grounded theory study of the intention of nurses to leave the profession. *Rev. Latino-Am. Enfermagem*, 25, 1-9.
- Brown, S.C., Stevens, R. A., Troiano, P. F., & Schneider, M.K. (2002). Exploring Complex Phenomenon: Grounded Theory in Student Affairs Research. *Journal of College Student Development*, 43(2), 1-11.
- Carcary, M. (2009). The Research Audit Trial – Enhancing Trustworthiness in Qualitative Inquiry. *The Electronic Journal of Business Research Methods*, 7(1), 11 - 24.
- Charmaz, K. (2014). *Constructing grounded theory: a practical guide through qualitative analysis*. London: SAGE.
- Corbin, J., & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research (3rd ed.)*. Los Angeles, CA: SAGE.
- Cooney, A. (2010). Rigor and Grounded Theory. *Nurse Researcher*, 14(4), 17 - 22.
- Glaser, B., & Strauss, A. L. (1967). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. Chicago: Aldine Publishing Company.
- Glaser, B. (1978). *Theoretical sensitivity*. Mill Valley, CA: Sociology Press.
- Glaser, B. G. (1992). *Emergence vs. forcing: Basics of grounded theory analysis*. Mill Valley, CA: Sociology Press.
- Glaser, B.G. (1998). *Doing grounded theory: Issues and discussions*. Mill Valley, CA: Sociology Press.
- Hoda, R., Noble. J., & Marshall. S. (2011). Developing a grounded theory to explain the practices of self-organizing Agile team. *Empirical Softw Eng. Published online*: 15 April 2011.
- Hollaway, I., & Galvin, K. (2017). *Qualitative research in nursing and healthcare. (4th ed.)*. Iowa: Blackwell Publishing.
- Hollaway, I., & Todres, L. (2010). *Grounded theory*. In Gerrish, K. Lacey, A. (Eds) *The Research Process in Nursing. (6th ed)*. Oxford: Wiley Blackwell, 153-164.
- Kenny, M., & Fourie, R. (2014). Tracing the history of grounded theory methodology: From formation to fragmentation. *The Qualitative Report*, 19, 1–9.
- Klunklin, A. & Greenwood, J. (2006). Symbolic interactionism in grounded theory studies: women surviving with HIV/AIDS in rural northern Thailand. *JANAC*, 17(5), 32-41.
- McCann, T.V., & Clark, E. (2003). Grounded theory in nursing research: Part1-Methodology. *Nurse Research*, 11(2), 7-18.
- Mediani, H.S. (2017). An Introduction to Classical Grounded Theory. *SOJ Nur Health Care* 3(3):1-5.
- Morrow, S. L. (2005). Quality and Trustworthiness in Qualitative Research in Counseling Psychology. *Journal of Counselling Psychology*, 25(2), 250 - 260.
- Rieger, L. K., Chernomas, M. W., & McMillan, E. D., Morin, L. F. (2019). The arts as a catalyst for learning with undergraduate nursing students: findings from a constructivist grounded theory study. *Arts & Health*, 1-21.

- Sansiriphun, N., Baosoung, C., Klunklin, A., Kantaruksa, K., Liamtrirat, S. (2014). Experience of first time father during labor and delivery period. *Nursing Journal*, 41(Supple), 143-156. (In Thai)
- Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Streubert, H.J., & Carpenter, R. D. (2011). *Qualitative research in Nursing: Advancing the Humanistic Imperative*. (5th ed.), Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Sikolia, D., Biros, D., Mason, M., & Weiser, M. (2013). Trustworthiness of Grounded Theory Methodology Research In Information System. *MWAIS 2013 Proceeding*, 16, 6.